

WALLMANS SAMLING

En förlorad samling svenska sånglekar

Av

NILS DENCKER

With a summary in English

Särtryck ur ARV 1956

Wallmans samling

Av Nils Dencker (Uppsala)

Envar som lärt känna den östgötske stiftsbibliotekarien och kyrkoherden Levin Christian Wiedes handskriftsamling Svenska Folkvisor i Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens bibliotek, har observerat dennes hänvisningar i del 4 (nr 251–275), till nummer i en »Wallmans samling». En anteckning på en söndrig lapp bland Wiedes manuskript i Stifts och Landsbiblioteket i Linköping meddelar: »Bland framl. Lektor J. H. Wallmans efterlämnade handskrifter (W. dog 1853), som af hans syster Demois. Beata Wallman öfverlåtits åt Östgöta fornminnesförening¹ befanns äfven ett quartband med 93 melodier till i Östergötland förekommande folklekar. De allraflesta äro upptagna af Kongl. Bibl. A. I. Arwidsson i 3 delen af dess forn-sånger S ... 4. Men åtskilliga skiljaktigheter äro efter genomgående af undertecknad antecknade. De öfriga» (här är fortsättningen bort-riven). — Det är av denna anteckning tydligt, att Wiede tagit med i sina Svenska folkvisor varianter, som utelämnats i Svenska forn-sånger.

Denna »WALLMANS SAMLING» är förkommen och har icke kunnat återfinnas.

Hur det förfors med Johan Wallmans efterlämnade papper framgår av ett brev från hans syster Beata Wallman, vilken de tillföllo i arv, till Leonard Fr. Rääf som svar på dennes kondoleans vid döds-fallet. Brevet är daterat Slaka den 28 juli 1853 (Rääf Br 15,4429):

¹ Enligt vänligt meddelande av museiintendenten, fil. dr Bengt Cnattingius den 23/2 1954 har det konstaterats, att den inte mottagits i fornminnesföreningens arkiv och inte heller i Stiftsbiblioteket.

(— — —) »Jag har ansedt, och anser såsom ett heligt testamente efter min gode Bortgångne Janne, at som sagdt, bevara från glömskan de arbeten efter Honnom finnas, frugter af så mycken tanke och känsla. Det har indast ej varit mig rätt klart huru jag därmed skulle bete mig, tills Herr Kammarjunkarens uppmaning till mig, blänkt fram som en stråle i dunklet. Med så acktade mäns förord och Råd som Herr Kammarjunkaren och Doctor Stenhammar min Brors varma vänner och gynnare skola Hans arbeten framstå och fortlefva såsom hedrande minnen. (— — —) Ett arbete i större format, skrifvit af Janne fins här med tittel PELAGOGISKA (?) BOKSTAFS SKRIFTEN. Jag vet ej huru vida detta innehåller något som bör bevaras undan glömskan? —¹

Uti Linköping hafva vi vid ordnandet af Jannes papper, dem han alla skänkt mig, inlagdt uti ett Skåp fullt med antiqvariske anteckningar, Runristningar m. m. frugten af Jannes tidigare resor och forskningar på Öland och annorstädes, jämte af min äldste Broder afteckningar af Grafstenarna och deras lägen uti Linköpings Domkyrka, vid en större Reparation där omkring 1812 eller så, då alla Stenar nästan, omflyttades och Grafvarna slötos, där: af dessa anteckningar bad Bibliothekarie Viede som var närvarande och hjälpte mig, mig om och feck några blad, men sedan jag ärhindrat mig at om jag gaf bort dem, skulle författarens minne och mödor spårlöst försvinna, nekade jag at lemna flera, tills jag feck fråga någon som förstod det. Bibliotekarien Viede har haft den godheten åtaga sig ordnandet nu, och framdeles försäljning, af min Brors Bibliotek som ej är så litet (— — —).

Bibliothekarien Viede skall jag enligt Herr Kammarjunkarens önskan vidtala, om granskningen af Jannes arbeten, och hoppas jag Han som synes, synnerligen intresserad af Jannes efterlämnade papper, ej vägrar detta uppdrag (— — —).»

Detta brev utvisar, att Rääf givit Wallmans syster omtänksamma råd, vilka hon så mycket hellre följde, som hon väl kände till den bortgångne broderns höga uppskattning av Rääfs omdöme och hans under många år visade intresse, hjälpsamhet och vänskap. Beata Wallman höll också sina löften om vården av samlingarna. Först två årtionden efteråt utlämnade hon handskrifterna till Artur Hazelius, som i september 1872 besökte den då 75-åriga gamla damen och

¹ I KVHAA finns en av Wiede gjord avskrift efter original i Stiftsbiblioteket av Johan Wallmans Om den pelaskiska bokstafsskriften.

med sin älskvärdhet vann hennes fulla förtroende. Gösta Bergs ord¹ om detta tillvaratagande, att Hazelius därmed gjorde en verklig kulturgärning, äro helt berättigade. Hur skulle det kanske eljest gått med papperen då mademoiselle Wallman 3 år senare avled utan närmare släktingar? Nu förvaras de i Nordiska museets arkiv.

Häribland fanns icke »Wallmans samling» men däremot en värdefull lekkatalog i halv 4°, vilken dock icke har direkt samband med den förra och därför här blott i korthet kan nämnas. Som Tillhagen i sin uppsats »Folkloristisk fältforskning etc.», Fataburen 1949, förmodar, har den tillkommit 1817. Bland handskrifterna till Sv. folksånger har jag icke påträffat några hänvisningar till katalogen mer än vid ett tillfälle, nämligen då Wallman i sällskap med sin studie- och promotionskamrat Anders Loenbom, som svarade för melodierna, i Stockholm upptecknade efter tre dalkarlar från Leksand den 18 januari 1818. (Arw. Ms texten s. 283, mel. s. 759). Sedan den upptecknade leken antecknats med sitt erhållna nummer har lekkatalogens nummer tillskrivits, såsom t. ex. vid »208/ Jag mol i år Jag mol i fjol» står 8C, vilket är katalogens beteckning, vid »70/ En fattig fogel kommer linkandes» står katalogens nummer II B 3 osv.

I ett brev från Rääf till Jacob Adlerbeth, daterat Millingetorp den 5 Dec. 1817, omnämnes denna lekförteckning (Rääf Br 1:40):

»Mag. Joh. Wallman, som i dessa dagar återkommer till Stockholm och sitt g ställe, har från Upsala underrättat mig att han med Febr. ämnar börja utgifvandet af sin samling lekar, Barnvisor, etc. hvartill han af mig fått en god början. Den catalog han öfverskickat är ganska rik och innehåller under titteln Barnvisor 23 st. Långdansar 11. Ringdansar 82. Pantlekar 17. med dess underafdelningar 60 utom flera smärre classer.» (Siffrorna överstrukna.)

Siffrorna stämma icke helt med den i Nordiska museets arkiv befintliga katalogen men dock någorlunda, så att någon tvekan om att det just är denna bok Rääf omnämner icke kan hysas. Rääf omtalar också i brevet Wallmans avsikt att publicera lekar och barnsånger.

¹ Gösta Berg, Artur Hazelius. Mannen och hans verk, Stockholm 1933, s. 62.

Folkvisorna och dansmelodierna voro utgivna. Turen hade nu kommit till lekarna. Ingen annan än W. kunde komma i fråga beträffande redigeringen. Emellertid blev det av flera orsaker ingenting av med utgivandet, fastän W. nog hade en viss press på sig från de intresserade. Men Wallman var i motsats till A. A. Afzelius och O. Åhlström en omsorgsfull forskare och hans stora självkritik hämmade arbetet. Den djupaste orsaken till misslyckandet får sökas i hans dåvarande sjuklighet, vilken belyses av ett odaterat brev utan adress i Nordiska Museets arkiv. På brevet har därstädes antecknats: »Från J. Wallman till hans broder? A. H.»

»Älskade Broder.

Sedan jag skref mitt sista bref, har jag börjat min Cur, som uppväckte starka reactioner i kroppen och just derigenom ger mig hopp, att jag icke förgäfves använder den. Jag har sedan min hitkomst hostat mycket, och har derföre befarat någon ny inflammation i bröstet, men i dessa dagar efter Horns-fruns medikamenter har bröstet resolverat sig till upphostning, som med både lätthet och lättnad sker, och tyckes vara eller bebåda en välgörande Crisis. (— — —) ännu har jag icke uppsökt någon af mina lärda vänner eller Gynnare, hvarken Palmblad, Geyer, ell' Grubbe, och har derföre icke mycket viktigt att förtälja. Schröder har varit hos mig och emottog med mycken fröjd ditt bref. — Ärkebiskopen har jag i dag upvaktat (— — —).

(På tvären å första sidan är skrivet:)

»Jag håller på att renskrifva mina melodier, för att sända gRådet Grönland dem. Jag ville i December, om jag lefver begynna trycka 1 häftet om Österg.-lekar, skaffa mig derföre, om du har, mera t. ex. ifrån Bergslagen (— — —)

från din Redlige Broder.»

Brodern Daniel dog i lungsjukdom 1818. Sin egen återhämtning tillskrev Johan W. sedermera livmedicus af Pontin (i ett brev till J. Adlerbeth den 9 juli 1832, Nord. museets arkiv).

En annan orsak till svårigheter vid redigeringen förelåg på grund av uppteckningarnas ofta fragmentariska form, leksättets variationer, sagesmännens glömska av melodierna osv., allt ägnat att oroa en känslig forskare inför det tunga arbete, som ett vetenskapligt ordnande av sånglekar erfordrar. Till och med den starke och erfarne bibliote-

karien A. J. Arwidsson klagar ett par årtionde senare över den börda lekarna¹ äro, i ett brev till Rääf den 13 aug. 1841 (Rääf 5:331):

»Jag är oafbrutet sysselsatt, att redigera lekar; men sliter mycket ondt med dem; emedan de ej sällan äro otydligt och tvetydigt antecknade, ty de utgöra oftast blott ett memorial för den, som sjelf deltagit och sålunda känner leken (— — —).»

En viss olust och kanske osäkerhet inför redigeringen uppkom nog också därigenom att även i Uppsala funnos inflytelserika personer, som önskade »bessermachen» av folkliga texter, vilket både Wallman och Rääf motsatte sig. Allt efter som redigeringen uppsköts kom säkerligen också det hos Wallman och hans vänner framväxande stora intresset för arkeologiska, runologiska och antikvariska resor och forskningar att verka hämmande. I viss mån klargöres Wallmans situation i tvenne brev från Rääf till J. Adlerbeth år 1820 från Millingetorp:

»Magister Wallman har här tillbrackt en vecka medförande alla sina samlingar. Den äldsta classen deribland eller folkslekarnе, hvilka äro färdige till tryck-afskrift, intressera honom icke mera; utur estetiska grunder vägrar han almängörandet, och med möda förmår jag honom att förfärdiga ett manuscript deraf för något bibliothek. Visorne skulle häldre blifva hans föremål; åtminstone har jag hans löfte om ett längre besök för gemensam redaction af våra särskilda fynd.

Utdraget af Rudbecks *Atlantica* fortgår uti en ädel och rik gammaldags stil, den ingen tvekare kan motstå. Wallman sjelf är mot sitt verk den farligaste sceptikern; *Eurestii* sats uti *Atlantica Orientalis*, att det af Rudbeck hitlagda *Atlantis* igenfinnes i palestina, måste jag under en 8. dagars disput söka kullkasta, emedan jag känner att Mr Wallmans samvetsgränhet icke skulle tillåta honom vidare behandla en auctor, hos hvilken minsta upptäckta oriktighet borttoge helgonskimret.

Rese-samlingarne äro ännu icke ordnade, men ganska dyrbara: Nya runstenar i mängd, inskrifter på grafstenar och klockor; synnerligast stensättningar och högar, traditioner, visor och melodier» (Rääf Br 1: 54, den 4 febr. 1820). (— — —)

¹ I Saga och sed 1936 s. 57 meddelar Otto Andersson om ett brev till Rääf 1839 10/10, vari Arwidsson liknar de många lekarna och deras varianter vid »ett haf, der man seglar och styr ganska långsamt».

»Magister Wallman har beständigt fördröjt sin lofvade ankomst för redaktionen af Folkvisor och lekar; Han jämte kyrkoh. Stenhammar hafva deremot betingat mitt resesällskap straxt efter midsommaren på Sjöarne Åsunden och Jernlunden för att i antiqvariskt och naturalhistoriskt hänseende granska deras rika stränder (— — —)» (Räaf Br 1: 56, d. 16 juni 1820).

Det föregående har meddelats som bakgrund till vad som egentligen skall behandlas i denna uppsats, nämligen den s. k. »WALLMANS SAMLING». Vem som gett den denna benämning är icke bekant; kanske L. Chr. Wiede, som i egenskapen av östgötsk folkvisesamlare hyste stort intresse för den. Efter honom tyckes ingen ha sett samlingen men åtskilliga försök ha gjorts att återfinna den. Jag vill minnas från slutet av 1920-talet att dåvarande chefen för Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala Herman Geijer berättade, att han förgäves sökt efter denna handskrift. Senast har Carl-Allan Moberg gjort efterforskningar, vilka icke heller ledde till positivt resultat, varom han meddelat i Sv. tidskr. f. musikforsk. 1951, s. 25 f. Värdefullt är i synnerhet att han i ett brev från Wiede till B. E. Hildebrand den 26/5 1875 (KVHA) funnit uppgifter om melodiupptecknarna och hur många melodier samlingen innehöll. Wiede säger här också, att Beata Wallman överlämnat den till Östergötlands fornminnesförening samt att den »bestått av en kvartvolym om 10 ark med 93 melodier, av vilka 28 skulle ha upptecknats av Erik Drake, 8 av C. P. Grevilli, 54 av A. M. Weselius samt vardera 1 av A. G. Loenbom, Wallman själv och okänd upptecknare». Moberg framhåller, att det skulle vara av yppersta värde om samlingen påträffades.

Då detta icke tyckes vara möjligt torde det kunna anses vara en hederssak inför den store folkvise- och folklekssamlarens minne att utreda, vad »Wallmans samling» innehöll. Detta går för sig. Nummer efter nummer kan bestämmas. Allt i den kan nu klarläggas, så att en ny Wallmans samling skulle kunna framställas, visserligen saknande originalets charm och väl också försett med ett eller annat annorlunda ord i texterna men dock icke en s. k. eftergjord antikvitets innehållande upptecknarnas och sagesmännens egna ord och melodier.

De frågor som uppkommit och skola besvaras äro: Hur och när tillkom samlingen och vad innehöll den?

I Rääfs ovan meddelade brevrader den 4 februari 1820 besvaras den första frågan. Wallman hade då kommit till Millingetorp med alla sina samlingar, fast besluten att ge upp tankarna på publicering av lekarna. Dessa överlämnades antecknade på lösa blad såsom de — nu inbundna — länge legat i Handskrifterna till Sv. Fornsånger i KB. Någon risk för att de icke skulle väl förvaras hos Rääf förelåg ju icke, men denne visste då ej, när de skulle kunna publiceras och vem, som kunde göra detta. Han förmådde därför Wallman att »färdiga ett manuskript deraf för något bibliotek».

Detta är »Wallmans samling». Med tanke på Rääfs ivriga önskemål härutinnan kan man förmoda att Wallman utan större dröjsmål utskrev samlingen år 1820. Inom parentes sagt kan man våga spåra Rääfs önskemål också i den av Drake på direkt uppmaning av Arwidsson långt senare utskrivna melodisamlingen »Svenska folkmelodier», vilken finnes i KB som S. 163. Den kan således rörande melodierna vara en parallell till »Wallmans samling».

När denna överlämnades till Östergötlands fornminnesförening, som stiftades 1864, kan icke sägas. Dess program överensstämde helt med den tidigare bortgångne Johan Wallmans intressen och forskning. Placeringen där var således naturlig.

Vid försök att i detalj klargöra samlingens innehåll fanns ingen annan väg att pröva än en grundlig undersökning av Wiedes handskrifter i olika bibliotek. Lösningen erhöles i Linköpings Stifts och Landsbibliotek, där det utom diverse melodiavskrifter även finns en del register. Med tillmötesgående från detta bibliotek skickades dessa till UUB för genomgång av mig.

Det visade sig att Wiede i ett av registren, märkt med blyerts 4, gjort en förteckning av huvudsakligen sånglekar men även några pantlekar och barnvers samt ett vallkväde och en barnsång. Förteckningen meddelade lekarnas benämning eller begynnelseord, uppteckningsort (socken eller, beträffande Ydre, härad) och melodiupptecknare. I förteckningen finnes också två sifferkolumner, den vänstra med lekens

nummer och sida i Svenska fornsånger; den högra, som har vissa nummer understrukna, visade sig vid undersökningen utgöra den förkomna »Wallmans samlings» nummer.

Hur förteckningen är beskaffad visar tydligt här publicerade bild av dess första sida. Två rader av den utväljas här som exempel, nämligen Arw. III:s. 163. N. 1. Jag ser dej Landeryd 45 Veselius¹ och (Arw. III:s.) 179. (N.) 7 B. Simon i sälle Ydre 18. Drake.

Vår undersökning skall således visa, att Jag ser dej är nr 45 i Wallmans samling och att denna lek är upptecknad av orgelnisten A. M. Weselius i Landeryd samt att Simon i sälle i den form det finns i Svenska fornsånger nr 7 B utgör nr 18 i Wallmans samling och är upptecknad av sedermera professorn vid Kungl. Musik. Akad. Erik Drake af Hagelsrum. En sådan bevisning skall i fortsättningen utföras för varje nummer.

Nyckeln till lösningen låg i dessa understrukna nummer i den högra kolumnen. Till antalet överensstämde de med de lekar Wiede tillagt sin samling egenhändigt upptecknade visor i handskriften Svenska folkvisor nr 1-250 i KVHAA, till vilket lekarna äro nummeranslutna som 251-275. Dessa av Wiede meddelade lekar äro icke, i motsats till visorna, melodiupptecknade av honom själv på ett undantag när utan huvudsakligen av Drake och Weselius och de ha var och en hänvisning till numren i Wallmans samling (se C.-A. Moberg a. a. s. 25).

Vid undersökningen blev det genast klart, att det var de ovan omnämnda understrukna numren, som Wiede placerat i KVHAA. Nu förstår man också varför Wiede avskrivit dem: de äro nämligen just de varianter i Wallmans samling, vilka Arwidsson icke publicerat i Svenska fornsånger. Tydligen ville han som erfaren bibliotekarie och hängiven östgötsk melodiforskare för säkerhets skull göra en avskrift av det, som han förstod kanske aldrig skulle tryckas.

Då man nu genom de understrukna numren med absolut säkerhet känner till mer än fjärdedelen av Wallmans samling, kunde man vara

¹ I registret skrives organisten Weselius namn med enkelt V utom vid nr 25. I Svenska folkvisor, KVHAA, skriver Wiede Weselius.

Sångtekar

Arv. III. f. 163. N. 1.	Jag ser dej	Landerz	46 Vefelin
164.	2. A Räfteken	Landerz	44 Vefelin. ²
167.	3. B. Rika och fattig fågal	Landerz	86 Vefelin.
170.	4. A. Sälja potter	Landerz	46 Vefelin
174.	7. B. Simon i fält	Jhre	18 Drake
180.	— C. Tre vru offer	Saka	43 Vefelin
184.	8. A God aften, här förmoder mindlad	79	Vefelin
188.	9. A De stolta nunnor	Landerz	39 Vefelin
195.	11. A Adam och Eva	Jhre	16 Drake
196.	12. A Påfva valmar	Landerz	84 Vefelin
199.	13. En Gud, nåd mig, fattig enka	Landerz	75 Vefelin
202.	14. AB. Skifta makar	Landerz	77 Vefelin
204.	15 A Ungerfven växer	Jhre	1. Drake
207.	— B d ^e	Saka	2 Drake
—	— d ^e	Landerz	5 Vefelin
209.	— C Jungfrun drager på röd gulstard	Jhre	9 Drake
211.	16. A Ungerfven spände sin bägel	77	Vefelin
—	— d ^e	Saka	55 Grunsti
—	— d ^e	Hambud	55 Grunsti
216.	17. A Jungfrun ständar på hög ^{högt}	Jhre	15 Drake
219.	19. Ungerfven och jungfrun i lunden	Jhre	8 Drake

Första sidan av Wiedes register 4 i Stifts- och Landsbiblioteket i Linköping.

övertygad om, att alla numren i högra kolumnen tillhöra densamma. Full visshet erhöles genom att i handskrifterna till Svenska fornsånger (KB) göra jämförelser mellan de olika varianterna beträffande melodi-upptecknare, uppteckningsort och begynnelseord, vilka Wiede meddelat i sin förteckning.

*

Om upptecknare och sagesmän, vilka medverkat i samlingen, kan följande meddelas. Beträffande Rääf och Wallman hänvisas till vanliga uppslagsböcker, för Drake även till musiklexika.

Upptecknare

Texter:

RÄÄF I SMÅLAND, LEONHARD FREDRIK, född på Thomestorp i Kisa socken, Östergöt., 1786 18/9. Vid föräldrarnas död 1810 fick Rääf övertaga förvaltningen av deras betydliga förmögenhet. Thomestorp tillföll hans yngre syster, och han bosatte sig sedan på den släkten tillhöriga Millingetorp i Kisa socken. År 1822 köpte han Buhlsjö i Sunds socken, där han bodde till 1843, då han förvärvade Forssjö i samma socken. Här bodde Rääf till sin död 1872 9/6 (Elgenstierna 6, s. 650, Mattsson s. 34 ff.).

WALLMAN, JOHAN HAQVIN, född 1792 7/9 i Linköping. Fadern lektor, sedan kyrkoherde i Slaka 1804, i Landeryd 1810 och i Vallerstad 1817.

Johan Wallman blev student i Uppsala 1810, magister 1815, docens i Linköping 1822 och lektor 1829, kyrkoherde i Slaka 1836. Dog ogift där 1853 25/6. (Herdaminnets 1, s. 313.)

REUTERSWÄRD, PER ADAM, född 1786 14/2 på Ekäng i Asby socken, Östergöt., kanslist i krigskollegium 1817, tjänstfri 1843, avsked 1855. Dog ogift 1861 3/1 på Ekäng, vilken egendom han ägde jämte Ödebo och Ivranäs i Malexander. (Elgenstierna 6, s. 273.)

Reuterswärd överlämnade i yngre år sina samlingar till Rääf. Han säger sig också samlat melodierna till lekarna, vilka granskats av Erik Drake, på vilken de också äro antecknade av Wiede och andra. I ett brev till Rääf, daterat den 8 maj 1814 (Rääf Br 11:3252) nämner han om lekarna:

(— — —) »Nummer på Ordspråken och Skråcken är för närvarande 406. För resten börjar jag nu hafva en hel hop Jul-lekar och Gåtor, de förrige nästan alla med sina melodier. I anseende till desse önskade jag högeligen att få träffa E. Drake (— — —).»

Melodier:

DRAKE AF HAGELSRUM, ERIK, född 1788 8/1 på Föllingsö, Sunds socken, Östergötl., student i Uppsala 1804. Invaldes 1819 i Kungl. Mus. akad., lärare där 1826, professor 1830, sekreterare m.m. 1841–1859. Dog 1870 9/6. (Elgenstierna 2, s. 297, Mattsson s. 275.)

GREVILLI, CARL PETER, född 1782 8/8 i Ledberg, son till komministern, sedermera kyrkoherden i Ledberg Johannes Gr., köpte år 1812 gård i Linköping, där han inrättade en färgfabrik. Död 1846 15/9. (C.-A. Moberg, STM 1951 s. 12 anm., Sverker Ek, FoF 1936 s. 3.)

LOENBOM, ANDERS GUSTAF, född 1793 25/4 i Tuna, Misterhult, Smål.; student i Uppsala 1810, magister 1815, kollega och sedan rektor i Linköping 1823, kyrkoherde i V. Eneby och Kisa 1834. Han dog ogift 1874 6/10 (Herdaminnet 4, s. 185).

WESELIUS, ANDERS MAGNUS, född 1773 29/6 i Landeryd, son till organisten Jonas W., valdes 1795 till klockare och organist i Landeryd efter fadern. Dog 1840 30/6 (C.-A. Moberg, STM 1951 s. 25 anm.).

Melodiupptecknarnas nummer i samlingen.

Drake, nr 1, 2, 4, 7–24, 26–30, 52, 54, 88 = 29 st.

Grevilli, nr 5, 53, 55, 56, 58, 61, 62 = 7 st.

Loenbom, nr 92 = 1 st.

Okänd, nr 91 (= Vyssa lulla litet barn) = 1 st.

Wallman, nr 93 = 1 st.

Weselius, nr 3, 6, 25, 31–51, 57, 59, 60, 63–87, 89, 90 = 54 st.

Summa 93 melodier.

Som synes överensstämma Wiedes uppgifter i registret icke helt med dem som lämnats i det förut omnämnda brevet till riksantikvarie Hildebrand¹, i vilket en melodi synes vara överförd från Drake till Grevilli. Jag förmodar, att det gäller nr 2, en variant från Slaka av Ungersven växer. I Arw. Ms s. 117 omnämnes vid en liknande variant från Landeryd att melodien var lika med Drakes från Ydre. Det förefaller således som om Drake och Grevilli upptecknat likadana melodier. Då skulle Wiedes båda uppgifter kunna vara riktiga, fast de äro olika.

¹ Se ovan s. 134. C.-A. Moberg, STM 1951, s. 25.

Sagesmän

De efter numren utsatta frågetecknen betyda icke oviss het om leken utan om dess meddelare. Detta gäller varianter, som äro varandra lika, eller också, att Arw. Ms saknar bestämd uppgift om sagesmännen. Sålunda t. ex. rörande nr 54 är det säkert, att den kommer från en av Rääfs sagesmän men vilken av de tre det gäller, kan icke med full visshet sägas. Därför placeras nr 54 på alla tre med frågetecknen efter. Liknande är förhållandet med några andra, såsom nr 73.

Ydre och Kisa

REUTERSWÄRD har icke uppgivit sina meddelare nr 1, 4, 7-24, 27-30, 52, 54 (?).

HUSTRU CATHARINA I BROSTUGAN, Kisa, nr 26, 54 (?), 88.

MADemoisELLE MEMS, nr 2 (?), 54 (?), 73 (?), 88.

Landeryd och Slaka

BEATA, SYSTER BEATA = Demoiselle Beata Wallman, nr 38 (?), 41, 84, 86, 92 (texten).

ANNA STINA HALLMAN, Landeryd, nr 25, 40, 44-47, 57 (?), 59-61, 64 (?), 65, 77, 84, 85, 87, 89.

GAMLA DEMOISELLE FOLLIN, Hageby, Landeryd, nr 48.

PIGAN ANNA CAJSA JAËNSDOTTER, Landeryds prästgård, nr 57 (?) 69 (?), 72.

»MAMMA» = FRU BEATA WALLMAN, född Follin, nr 84.

HUSTRU NATERBERG, »Naterbergskan» (Rääfs benämning), Slaka, nr 3 (?), 35, 37, 38 (?), 39 (texten), 43, 49, 56, 62, 69 (troligen med några ändringar), 81, 83.

JUNGFRU ROSENGREN, Landeryd, nr 2 (?), 42, 50, 51, 68, 70, 71, 73 (?), 74.

»FLICKAN FRÅN ULLSTÄMMA», Landeryd, nr 3 (?), 55 (?), 61 (texten).

KOMMINISTER WALLENBERG, Landeryd, nr 6, 32, 39 (mel.), 75, 76, 78, 79, 80.

I Arw. Ms icke uppgivna sagesmän, nr 5, 31, 33, 34, 36, 53, 58, 63, 66, 67, 82, 90, 91, 93 (från Slaka prästgård).

I Arw. Ms osäkra uppgifter om sagesmän, nr 2, 3, 41, 54, 57, 61, 66, 73.

Om sagesmännen kan följande tilläggas:

»GAMLA DEMOISELLE FOLLIN» = Anna Catharina Follin, född i Grebo 1744. [Jag har Förste arkivarie Herbert Gustavson att tacka för här med-

delade notiser ur husförhörslängder i Landsarkivet i Vadstena]: »Landeryd A 1:3 Hageby (Hageby äges af Herr Lector Wallman i Linköping). Demoiselle Anna Cath. Follin f. i Grebo 1744, infl. t. Landeryd fr. Slaka 1812.»

Med lektor W. avses här J. W:s fader Johannes Danielsson Wallman, f. i Skänninge 1753 30/4. Han blev andre teol. lektor i Linköping och kyrkoherde i Slaka 1804, tilltr. 1806, transp. till Landeryd 1810, tilltr. 1812. (Herdaminnet 2, s. 271.)

Demoiselle Anna Cath. Follin torde ha varit sondotter till kyrkoherden i Grebo Samuel Follin, f. i Kärna 1677 (Herdaminnet 2, s. 508) och i så fall kusin till Johan Wallmans mor Beata f. Follin, vilken var dotter till kyrkoherde Samuel Follin i Törnevalla, f. i Grebo 1717. Man kan våga förmoda att Anna Cath. Follin kunde vara dotter till Grebo-kyrkoherdens yngre son Anders. Eftersom denne icke var präst nämner Herdaminnet (2, s. 509) om honom blott »f. 1720, stud. i Ups. 1741, bodde på Hedingstorp i Grebo sedan 1743 och ännu 1747, då han kallas sekreterare, † 1748». Det kan tilläggas att uppgifter om honom ansetts osäkra (se K. G. Odén, Östgötars minne, Sthlm 1902, s. 195 nr 2572 Anders Follin, och Ax. Setterdahl, Östgöta nation i Lund 1668–1913, Link. 1913, s. 148 på nr 172 Samuel Follin).

Det är tydligt, att Anna Cath. Follin på grund av släktskapen med familjen Wallman vistats i Slaka och Landeryd. Hageby ligger nära prästgården.

»UNGA PIGAN ANNA CAJSA JAËNSDOTTER.» »Husförhörslängden Landeryd A 1:4. Hageby. Pig. Anna Cajsa Jönsd^r f. i Landeryd 1800. Utlf. t. Törnevalla 1819.» (Wallman skriver namnet Jaënsdotter.)

»HUSTRU NATERBERG», livgrenadiären Peter Naterbergs hustru Gretha Persdotter. Hon var född 10/7 1772 i Nykil och dotter till ryttaren Petter Kallerman och h. h. Kerstin Lagesdotter i torpet Fräsa på Rösätters ägor. Gretha Persdotter flyttade år 1800 till Slaka från Vårdnäs. Här »ingick hon 12/10 1800 äktenskap med drängen Peter Hansson, född 26/6 1773 i Slaka, som omkring 1802 blev livgrenadiär med namnet Naterberg för nr 46 Naterstad i Slaka. Makarna bodde omkring 1815 i ryttartorpet Fredrikslund på Naterstads ägor. Gretha Persdotter avled 10/5 1818 i Slaka» (efter C.-A. Moberg, STM 1951 s. 12 anm.; se även Sverker Ek, FoF 1936 s. 3 f.).

KOMMINISTER MARCUS WALLENBERG var född i Västerlösa 1781 12/11. Föräldrar: Johan Månsson, bonde i Spärringe, och Christina Wallberg, syster till lektor Marcus Wallenberg i Linköping. Efter studier i Linköping student i Uppsala 1800, i Greifswald 1805, magister där 1806,

komminister i Landeryd 1814. Dog ogift 1822 22/3 (efter Herdaminnet 2, s. 63).

»MADEMOISELLE MEMS»¹ = Beata Brita Fredrica Memsen, född 1742, död 1831 7/2. Hennes andel just i Wallmans samling är ringa men då ingenting om denna goda traditionsbärerskas levnad är publicerat, varken i folkminnestidskrifter eller på annat håll, lämnas här en liten särskild redogörelse. Hon intager ju en förnämlig plats bakom kulisserna till Svenska forn-sånger såsom en utmärkt meddelare för Rääf beträffande sagor, folkvisor och lekar, liksom den hittills mera kända hustru Naterberg i Slaka var det för Johan Wallman och hans bror Daniel.

Man kan få reda på Beata Memsens riktiga namn och någorlunda klart skönja hennes levnadslopp i ett hundratal till henne ställda brev, vilka finnas i den Rääfska brevsamlingen i UUB (Rääf Br 34: 494-595). Liksom i uppteckningarna efter henne i Arw. Ms kallas hon i breven vanligen MEMS och själv skrev hon sig ofta så, åtminstone i yngre år, t. ex. i brev under Rääfs studenttid (Rääf Br 11: 2945, 2946 Mäms). På äldre dagar skriver hon MEMSEN (Rääf Br 11: 2947) och i det sista, då hon tager avsked av Rääf en vecka före sin död, undertecknar hon med BEATA F: VON MEMSEN. Användningen av prefixet von är en psykologisk gåta. Det är liksom den gamla damen ville lämna denna världen och det anstolta Ydre-Kinda som en adelig Fröken. Kanske hon i sin ungdom fått höra någon dunkel familjesägen om förfäder på faderns sida bland karolinska krigare, som utmärkt sig, och att detta under de sista månaderna trängt sig starkt fram i hennes medvetande. Någon adlig tysk eller dansk släkt von Memsen torde icke ha funnits.

Hennes sista brev till Rääf den 3 februari 1831, skrivet på Carlsholm, ett jordbrukstorp under Yxefall i Kisa socken, är klart och redigt (Rääf Br 11: 2948):

»(— — —) Emottag nu mitt sista Farväl! med den öfvertygelsen, att jag afvandrar — nöjd — Tacksam — och väl beredd, och med det glada hopp, att i den lofvade sällheten, få ytterligare en gång tillfridsställa min önskan att, omfamnande, utgjuta den tacksamhet som plikt känslan kräfver (— — —).»

Tack vare en av de bevarade kondoleansskrivelserna vid hennes moders död 1767 (Rääf Br 34: 498), där modern omnämnes som »i lifstiden Wälborna Fru Catharina Möller», kunde hon påträffas i Elgenstierna

¹ »Kisa A. 1: 3 (1811-15) o. A I: 4 (1816-21). Millingtorp: Pig. Demois. Beata Mems f. i [V.] Eneby 10/6 1742» [Står 1811-15 upptagen under Fru Iggeström (på Millingtorp), före L. F. Rääf med anteckning:] »föra till Hr secret. Mantalsfri [18]14.»

(5, s. 331). Modern, Catharina Möller, tillhörde adliga ätten Möller nr 454 †, var född 1702 13/5 på Utdala och dog 1767 9/4 på Stjernevik, båda säterigårdar i Oppeby socken, Östergötland. År 1736 blev hon gift på Utdala med Alexander Memsen. I de bevarade breven till och från Beata Memsen nämnes han aldrig, icke heller antydes, att hon hade några syskon. I anslutning till ett brev, skrivet av Alexander Memsen, som finns i Drakeska arkivet (Enanderska samlingarna i Drakeska arkivet 23, UUB, X 257 d 23 nr 348–351) står om honom antecknat »löjtnant 170(1)–1769». Huruvida han är släkt med bärare av samma namn, officerare (B. A. Ennes, Biografiska Minnen af Konung Carl XII:s Krigare 1 s. 212, 2 s. 385; Adam Lewenhaupt, Karl XII:s officerare, 2, s. 452) eller präster (S. Pettersson & A. Rob. Litzén, Göteborgs stifts Herdaminne s. 17, 69, 510) kan här icke klarläggas.

Genom sin mormor Beata Drake af Hagelsrum var »mademoiselle Mems» besläktad med de välborna herrskapen i Ydre och Kinda. Utdala hade genom gifte tillfallit Beata Memsens morfars far, landshövdingen i Narva Arent Möller, men såldes senare på 1700-talet. De äldsta breven till Beata Memsen äro adresserade till Stjernevik, där hon bodde tillsammans med modern. Förmodligen voro tillgångarna små vid moderns frånfälle och den då 25-åriga dottern måste försöka komma till någon herrgård, där de ville ha henne till sällskap och hjälp.

På Stjernevik ville hon icke kvarstanna. Flera gånger ombads hon sedermera att återvända dit av ägaren, kommandörkaptenen C. D. Breitholtz, och hans fru Eleonora Koskull (Räaf Br 34: 496, 497). Den senare, »min kära Beattas redeliger vän», skriver att hon är högfärdig, när hon inte vill komma. Det är icke möjligt annat än ungefärligen att av breven få reda på Beata Memsens vistelseort under årens gång, men av adresser att döma tyckes hon bott på Millingetorp, som då ägdes av majoren Arv. Reinh. von Gardemein och hans fru samt senare genom gifte L. F. Rääfs fader, lagman Leonhard Henrik Räaf. Säkert är, att Beata Memsen på 1870-talet länge vistades hos familjen von Gardemein på Ed i Sunds socken, som också ägdes av majoren och dennes fru. För deras enda barn Magdalena Catharina (f. 1754, död 1783) var Beata Memsen ett kärt och värdefullt sällskap.

När L. F. Rääfs äldste son Ragnvald Leonard, »den yngre kammarjunkaren», »morbror Lennart», för en senare generation på Forssjö förevisar innehållet i det s. k. »familjeskrinet», tar han upp ett par dosor och säger, att de tillhört »Mamsell Mems»: det var hon som ägde fyrtio snusdosor och var på visit hos lagmannens i trettio år. (Mattsson s. 400.) Denna lustiga uppgift, framsagd under vänligt framhållande av hennes

för faderns insamlingsarbete betydelsefulla tradition, kan vara exakt beträffande dossamlandet men icke rörande »visiten». Beata Memsen kom nämligen till lagmannens familj på Thomestorp som väninna till dennes första fru, Catharina Magdalena von Gardemein. Så började de tre årtiondena hos familjen Rääf år 1782. Att hon efter den unga fruns död följande år stannade kvar på Thomestorp berodde givetvis på att lagmannen ansåg att hon var till nytta. Av de brev han skrev till henne under frånvaro från hemmet — vid ting och andra förrättningar — under åren 1783–1808 rörande praktiska saker kan man utläsa, att han betraktade henne som en nyttig familjemedlem (Rääf Br 34: 565–579). Att L. F. Rääf som 16-årig student i Uppsala antecknar på ett brev från henne »Gamla inventariet Demoiselle B. Mems» (Rääf Br 11: 2945) må så vara.

Av breven i övrigt kan man utläsa att hon var duglig till litet av varje. För barn och ungdom kunde hon berätta sagor och sjunga. Sällskapslekar kunde hon igångsätta, då så erfordrades. Ibland blev hon ombedd uträtta ärenden och hälsa till herrskapen på kringliggande säterier från bortresta bekantningar. Hon ombads t. ex. att följa en sjuklig fru på brunnsdrickning och på gamla dar att kläda lik på herrgårdar. Den samling 17-talssnusdosor hon skall ha efterlämnat vittnar säkerligen om mångfaldiga tjänster, vilka till hennes samlarglädje honorerats på detta sätt.

Beata Memsen medföljde icke den Rääfska flyttningen till Buhlsjö 1822 utan hade under följande år sitt hemvist å Millingetorp under nya ägare. I ett brev till L. F. Rääf den 8 januari 1830 (Rääf Br 11: 2947) skriver hon, att hon flyttat från det kära Millingetorp den siste oktober (1829), då hon av familjen Westerling hämtats till Adlerskog, där hon »blef mottagen med mycken godhet, som dagligen visas mig af både Mor och barn».

På sommaren detta år fördes den gamla mademoisellen härifrån till det fridfulla Carlsholm vid Yxefall i Kisa socken, där hon avled den 7 februari 1831 i en ålder av 89 år.

Av hennes levnadsomständigheter torde framgå, att hon som L. F. Rääfs meddelare representerade herrgårdstraditionen.

Här följer nu redogörelsen för innehållet i

»WALLMANS SAMLING»

1. (Ungersven växer) YDRE DRAKE Fs 15 A s. 204.

Upptecknad av P. A. Reuterswärd, Arw. Ms s. 241 f. I Fs 15 A äro stroferna 6 och 8-14 tillagda. Dessa finnas därför icke i Wallman 1.

2. (Ungersven växer) SLAKA DRAKE Fs (15) B s. 207.

Wiede har denna som 253 »Och ungersven växer» (KVHAA). Mel. är i 6/8 men eljest lik Fs 15 B, som är noterad i 3/4. Det kan icke med säkerhet sägas vilken text Wallman hade till denna melodi. Denna är enligt Ms s. 80 »satt af E. D. efter en Gumma från Slaka» och »lika med den till en annan lek af samma början» (d. v. s. Fs 15 D). Förmodligen kan Wallmans text vara den i Fs s. 209 publicerade »artförändringen», vars ursprung antingen är en av »M^{selle} Mems 1811 dicerad» (Ms s. 79) eller en av Jungfru Rosengrens lekar (Ms s. 117), vilken är publicerad i Fs 15 B med små av Arwidsson gjorda förändringar, som t.ex. »jungfruens hand» i st. f. »jungfruens arm». I Ms är vid denna senare variant antecknat: »Melod. lika med Drakes från Ydre.»

3. UNGERSVEN VÄXER LANDERYD VESELIUS (saknas i Fs och ävenledes hos Wiede enligt dennes register, vilket här har streck).

Eftersom Weselius är upptecknare, torde det närmast vara Fs 15 D s. 211, vilken är från »Naterbergskan» eller »Flickan från Ullstämman», Ms s. 347.

4. SKÄRA HAFRE YDRE DRAKE Fs 30 B s. 255.

Wiede har den som nr 261 »I morgon skall vi hafre skär'. Där meddelas det, att mel. är hämtad från Wallman 4 och texten från Fs s. 255. Leken är upptecknad av P. A. Reuterswärd som nr 6.

5. (Skära hafre) HANEKIND GREVILLI — — — (= ej i Fs).

Wiede har den som nr 262 »I morgon skall vi hafre skära» och säger om den: en av de otaliga varianterna. Texten är en 9-radig strof, som är mycket lik Fs 30 A str. 2, s. 255. Fs saknar dock melodien, vilken Wiede därför meddelar.

6. (Skära hafre) LANDERYD VESELIUS — — — (ej i Fs).

Finns hos Wiede som nr 263 »I mårn ska vi hafre skär'. Text och melodi äro från komminister Wallenberg i Landeryd, Ms s. 127.

7. UNGERSVEN HAN STÅNDAR UPPÅ BRONA YDRE DRAKE Fs 50 s. 291.

Upptecknad av Reuterswärd som nr 8, Ms s. 243, publicerad i Fs 50. Båda i Ms och Fs börjar leken: Ungersven står dar.»

8. UNGERSVEN OCH JUNGFRUN I LUNDEN YDRE DRAKE Fs 19 s. 219.

Uppt. av Reuterswärd som nr 9, Ms s. 243 »Ungersven och jungfrun mände sig åt lunden gånga», publ. Fs 19.

9. JUNGFRUN DRAGER PÅ RÖDA GULDBAND YDRE DRAKE (Fs 15) C s. 209.

Reuterswärd nr 11, Ms s. 245, publ. Fs 15 C. Wiede 254 har 1^{sta} strofen men med annan mel. i 3/4, vilken även uppgives vara Drakes uppteckning.

10. UPPÅ VÅR GÅRD DER STÅNDAR EN LIND YDRE DRAKE Fs 57 s. 304.

Reuterswärd nr 12, Ms s. 247 »Allt uppå vår gård», publ. Fs 57.

11. ORREN SITTER I HÖGAN TOPP YDRE DRAKE Fs 87 s. 340.

Reuterswärd nr 13, Ms s. 247, publ. Fs 87.

12. ALDRAHÖGST PÅ HIMLENS FÄSTE YDRE DRAKE Fs 63 s. 312.

Reuterswärd nr 15, Ms s. 249 »Aldra högst uppå himlens fäste». Publ. Fs 63; där något ändrad såsom »Alla stjernor» till »Ibland stjernor», »vara lik» till »vara en». Wiede 266 har en annan mel. i 3/4, även den från Drake. (Jfr KB, S. 163 nr 4, 5).

13. JUNGFRUN STÅNDAR PÅ GOLFVET YDRE DRAKE Fs 17 A s. 215.

Wiede har förut skrivit »Ungersven står på tiljan», men sedan strukit över första och sista ordet samt ändrat. Reuterswärd nr 16. Ms s. 250, publ. Fs 17 A.

14. STEKTA HARAR, GÖDDA SVIN YDRE DRAKE Fs 93 s. 350.

Reuterswärd nr 17, Ms s. 250, publ. Fs 93 A.

15. UT RIDER HERODES YDRE DRAKE Fs 103 s. 362.

Reuterswärd nr 21, vilken omfattar tvenne rätt lika uppt. Ms s. 253 »Ut rider Rhodes» Publ. Fs 103 A, något ändrad i rad 6: »der det skred» (vilket publ. i 103 B) till »der det låg».

16. ADAM OCH EVA YDRE DRAKE Fs 11 A s. 195.

Reuterswärd nr 22, Ms s. 254 »Adam hade sju söner». Publ. Fs 11 A.

17. NILS HAN VAR EN KONSTIG MAN YDRE DRAKE Fs 35 s. 267.

Reuterswärd nr 23, Ms s. 254 »Nils han var en konstiger man». Publ. Fs 35, något ändrad.

18. SIMON I SÄLLE YDRE DRAKE Fs 7 B s. 179.

Reuterswärd nr 24, Ms s. 255 »Fria vill Simeon i Sälle». Publ. Fs 7 B, Simeon ändrat till Simon. Wiede nr 251 har melodien något olik Fs. R. har i strof 1 »Semion».

19. DANSÄ VACKERT YDRE DRAKE Fs 97 s. 355.

Reuterswärd nr 25, Ms s. 256. Publ. Fs 97.

20. RÄFVEN RASKAR ÖFVER ISEN YDRE DRAKE Fs 98 A s. 356.

Reuterswärd nr 27, Ms s. 258 »Hå, hå! sa Räfven laskar öfver isen». Publ. Fs 98 A.

21. SYSTER, SYSTER, LEFVA LAMM YDRE DRAKE Fs 28 B s. 248.

Reuterswärd nr 28, Ms s. 258 »Syster, syster lefwe Lamm!» Publ. 28 B; några ord ändrade.

22. MAJA TAR SIG EN KNYPPELDYNÄ YDRE DRAKE — — — (Fs 28 B) s. 249.

Reuterswärd nr 28 str. 3, Ms s. 259. Publ. Fs 28 B som str. 3 med mel. i 3/4.

23. JAG MÅNDE EN AFTONSTUND UTGÅNGA YD(RE) DRAKE Fs 42, s. 282.

Reuterswärd nr 29, Ms s. 259 »Jag månde mig en aftonstund utgånga». Fs 42 är enligt Arwidssons uppgift där upptecknad i Västmanland. Utom Reuterswärd's version av denna lek, vilken Drake melodiupptecknat, finns i Ms (s. 373) endast en uppt. från »Regna i Östergötlands Bergslag», år 1817 insamlad utan melodi av Sven Cnattingius. Denna är lik Fs 42, vars 3:dje strof saknas hos Reuterswärd men finnes hos Cnattingius. Uppgiften om Västmanland som uppteckningsort torde bero på att Regna socken omnämnes höra till bergslaget i Östergötland.

24. NOSEN VAR EN ÄRLIG MAN YDRE DRAKE Fs 36 A s. 269.

Wiede har först skrivit efterföljande lek »Nose var en danneman» men sedan korrigerat. Därvid glömdes ändring av Fs 36 A till 36 B, där leken är publicerad. Uppt. av Reuterswärd som nr 30, Ms s. 260.

25. NOSE VAR EN DANNEMAN LAND(E)RYD WESELIUS — — — B (36 B).

Denna är publ. som Fs 36 A, s. 269. Leken finnes bland Anna Stina Hallmans, Ms s. 107.

26. JAG GICK MIG UT EN MIDSOMMARAFTON KIND(A) DRAKE Fs 40 B s. 276.

Wiede hade först skrivit »aftonstund», vilket ändrats till »midsommar-afton». Uppt. av Rääf efter Hustrun Catharina i Brostugan, Kisa socken, Ms s. 69. Publ. Fs 40 B.

27. JAG GICK MIG UT AF BARA IDELIGA ÄLSKOG YDRE DRAKE Fs 44 s. 284.

Reuterswärd nr 1, Ms s. 239. Publ. Fs 44.

28. GRÄSET UTI DALEN GRÖNSKAR YDRE DRAKE Fs 61 B s. 309.

Reuterswärd nr 2, Ms s. 239. Publ. Fs 61 B.

29. SÅ HAFRE SE HVAD JAG FICK YDRE DRAKE Fs 79 C s. 329.

Reuterswärd nr 3, Ms 240: »Se hvad jag fick uti min hand.» Publ. Fs 79 C, något ändrad. Ms har »Jag håller dig kär», medan Fs lyder »Jag håller dig väl».

30. DU SE DIG TILLBAKA YDRE DRAKE Fs 104 s. 364.

Reuterswärd nr 5, Ms s. 241. Publ. 104 B.

31. GOSSEN UPPÅ BERGET STOD LANDERYD VESELIUS Fs Barnvers 6 s. 465.

Torde närmast vara lik Fs 6 A.

32. GUBBEN OCH GUMMAN SKULLE KÖRA VALL LANDERYD VESELIUS Fs Barnvers 14 s. 478.

Komminister Wallenberg, Ms s. 126. Publ. Fs 14 s. 478.

33. LILLA GOSSEN PÅ KYRKBACKEN LANDERYD VESELIUS Fs Barnvers 7, s. 466.

Torde vara lik Fs nr 7 s. 466.

34. LITEN PILT HADE EN GULDVAGN LAND(ERYD) VESELIUS Fs Barnvers 5 s. 464.

Wallman 34 torde vara Fs Barnvers 5 B, ty Fs 5 A överensstämmer med Ms s. 297, en uppteckning av Rääf efter Melle Loenbom med melodi-uppt. av E. D(rake).

35. RO RO LITEN KIND LANDERYD VESELIUS Fs Barnvers 2 s. 460.

Texten efter »Naterbergskan», Ms s. 539. Den är lik Fs 2 A.

36. TULL LULL BLÅS I HORN SLAKA VESELIUS Fs Barns. 16 — (s. 479).

Ms s. 359 överensstämmer med Fs Barns. s. 479 men »Kära du Trana» saknas här liksom å Ms s. 281.

37. TULL LULL I LOGEN SLAKA VESELIUS Fs Wallqvåde 1 s. 503.

Wiede har först skrivit »tofven» men ändrat till »logen». Tillhör hustru Naterbergs lekar, Ms s. 131. Publ. Fs nr 1 A.

38. HVART SKALL DU GÅ, LILLA FÄNTA LANDE(RYD) VESELIUS Fs Barnv. 13 s. 477.

Ms s. 543, förmodligen efter hustru Naterberg eller demois. Wallman, vilka nämnas ihop med barnvisor å Ms s. 539. Publ. Fs 13, något ändrad.

39. DE STOLTA NUNNOR LANDERYD VESELIUS Fs 9 A s. 188.

Texten till Fs 9 A härrör från hustru Naterberg, Ms s. 130, kompletterad med annan uppteckning. Mel. efter komminister Wallenberg; se Ms s. 123.

40. UR MIN HAND TILL EN ANN LANDERY(D) VESELIUS Fs 105 s. 366.

Ms s. 96, hör till Anna Stina Hallmans lekar. Publ. Fs 105.

41. RÅFLEKEN LANDERYD VESELIUS? Fs 2 A s. 164.

Texten förmodligen efter »syster Beata» (Wallman), Ms s. 391. Weselius upptecknade melodier efter henne men Wiede har likväl satt ett frågetecken.

42. DOMARE DANSEN LANDERYD VESELIUS Fs Pantlek 7 s. 376.

Pantlek 7 A s. 376 är mest lik en uppt. från Öland, Ms s. 333. Här är det Fs 7 B, s. 377, vilken är uppt. i Landeryd efter jungfru Rosengren, Ms s. 110.

43. FRIA VILL OFFER SLAKA VESELIUS Fs — C (= 7 C) s. 180.

Uppt. efter hustru Naterberg, Ms s. 131. Publ. Fs 7 C 1, där dock slutstrofen är tagen från annat håll.

44. SKÖN ENGELA LANDERYD VESELIUS Fs 23 A s. 233.

Efter Anna Stina Hallman i Landeryd, Ms s. 107 f., vilken är lik Fs 23 A.

45. JAG SER DEJ LANDERYD VESELIUS Fs 1 s. 163.

Efter Anna Stina Hallman, Ms s. 95 (och 301). På förfrågan av Arwidsson (Räaf Br 5: 329, dat. Stockholm den 2 Febr. 1841) »förstår icke hvad ordet långer: när man står för långer — betyder» meddelade Räaf honom angående lekens utförande i ett brev från Buhlsjö den 20 febr. 1841, Ms s. 91 f.

46. SÄLJA POTTOR LANDERYD VESELIUS Fs 4 A s. 170.

Efter Anna Stina Hallman, Ms s. 96, »Jag kör mig åt torget», vilken publ. i Fs 4 A.

47. BIND, BINDER I BINDA LANDERYD VESELIUS Fs 99 s. 358.

Efter Anna Stina Hallman, Ms s. 90, där det uppgives att mel. är upptecknad av Weselius men de här uppritade notlinjerna äro liksom i flera andra fall tomma. Mel. finns emellertid hos Wiede nr 271. Texten är publ. Fs 99 men saknar mel. där.

48. JAG GICK MIG ÅT ROSENA(?) LUND. SLAKA VESELIUS Fs 38 B s. 272.

Wiede har först skrivit: »Jungfrun gick sig åt trädgården.» Så lyder titeln på Fs 38 s. 271, vilken är tagen från begynnelseorden till Fs 38 A. Begynnelseorden »Och jag gick mig åt rosenlund» tillhöra Fs 38 B. Denna senare härstammar troligen från gamla demoiselle Follin i Hageby, Ms s. 343, ty hennes variant är den enda i Ms befintliga, som kan ha melodiupptecknats av Weselius. Denna börjar dock så som Wiede först skrivit, varför ändringen torde vara gjord efter texten i Fs 38 B, vars melodi, hur det nu må vara med textens begynnelseord, är upptecknad av Weselius och kompletterad i Slaka.

Mel. till Fs 38 A är av Drake och upptecknad 1817, Ms s. 238 nr 10 (se E. Drake, KB, S. 163 nr 83); texten från mad. Mems, Ms s. 75, uppt. 1814 av Räaf.

49. SÅ DANSE VI OM EN GÅNG EL. PAR SLAKA WESELIUS — (Fs s. 380 överstruket).

Tillhör hustru Naterbergs lekar, Ms s. 132. Wiede har den som nr 272 och säger där, att den saknas hos Arwidsson men är närmast Fs 105 »Ur min hand till en ann» samt att Wallman icke har uppgift om melodiens användning till leken »Gömma ringen».

50. LYSER UNGERSVEN DANSÄ LANDERYD VESELIUS Fs 33 s. 263.

Efter Jungfru Rosengren, Ms s. 118. Publ. Fs 33.

51. DET STÅR EN UNGKARL UTI VÅR RING LANDERYD VESELIUS Fs 52 s. 294.

Efter jungfru Rosengren, Ms s. 119. Publ. Fs 52 med små ändringar av texten.

52. KLAR SOL PÅ BLÅ HIMMELEN LYSER YDRE DRAKE Fs 64 s. 313.

Reuterswärd nr 4, Ms 240 »Klar sol på . . .», vilken publicerats Fs 64

med små ändringar av texten samt tillägg av strof 5. Denna senare hör egentligen till Fs 96 »Hans Kaspar» och finnes där som strof 6, Fs s. 354.

53. KLAR SOL PÅ BLÅ BÖLJAN LYSER HANEKIND GREVILLI — — — (Fs 64 s. 313).

Wiede nr 267; där nämnes att text och melodi äro hämtade från Wallman 53.

54. TRÅ TRÅ TRENNE YDRE DRAKE Fs Pantlek 9 s. 379.

Fs Pantlek 9 har tre varianter, vilka alla upptecknats i Ydre härad; 9 A är Reuterswärd nr 18, Ms s. 251; 9 B Rääfs samling, efter Hustru Catharina i Brostugan, Kisa socken, Ms s. 65 samt 9 C från Rääf, efter Mademoiselle Memms i Millingtorp, Kisa, Ms s. 65. Vilken av dessa tre rätt lika uppteckningar, som är Wallman 54, kan ej här bestämmas.

55. (Ungersven spände sin båga) D:O HANEKIND GREVILLI — — — (= saknas i Fs).

Wiede nr 255 »Och jungfrun hon spänner ut sin båga och sin pil» hänvisar till Wallman 55. Denna variant finns icke i Fs 16, s. 213, varken i A eller B. Texten efter Flickan från Ullstämman, Ms s. 345, uppt. av Rääf vid ett besök i Landeryds prästgård.

56. (Ungersven spände sin båga) D:O SLAKA GREVILLI — — — (= saknas i Fs).

Wiede nr 256 med hänvisning till Wallman samt uppgift om att melodien är olik mot den i Arw. III, s. 213, d. v. s. Fs 16 A, vilkens text är efter hustru Naterberg, Ms s. 344.

57. UNGERSVEN SPÄNDE SIN BÅGA LANDERYD VESELIUS Fs 16 A s. 213.

Wiede nr 257 »Och had' jag mig en båge och så en liten pil», med hänvisning till Wallman 57, nämner, att Arwidsson tagit melodien till Fs 16 A från den text Wiede meddelar i nr 257. Denna text torde vara antingen efter Anna Stina Hallman, något ändrad, Ms s. 100, eller efter Anna Cajsas Jänsdotter, Ms s. 90.

58. JÄGAREN MED ETT HURTIGT MOD LANDERYD GREVILLI Fs 85 A s. 335.

Wiede nr 268. Hänvisningen här till Fs 85 betyder endast att Wallman 58 är liknande. Fs 85 A, vilken angives vara från Småland, är lik Ms s. 449 och härstammar från »Espemoen 1839». Detta torde betyda, att den är från Espemon i Blädinge socken, Kronobergs län. Wallman 58 är en icke publicerad variant av Jägarleken, vilken icke heller påträffats i Ms.

59. (Jägaren med ett hurtigt mod) LANDERYD VESELIUS — B (= Fs 85 B) s. 336.

Efter Jungfru Hallman, Ms s. 99. Publ. Fs 85 B, något ändrad i texten.

60. SÅ KOMMO DE JUNGFRUR SPATSERANDES LANDERYD VESELIUS Fs 54 s. 296.

Efter Anna Stina Hallman, Ms s. 95. Publ. Fs 54.

61. VI SKA BYGGA BRONA DEN BREDA LANDERYD GREVILLI — B (= Fs 29 B) s. 251.

Wiede nr 260, där det hänvisas till Arw. III, s. 253, alltså till Fs 29, II B: »men då den saknar melodi, så antages den från Wallman 61». Emellertid överensstämmer Wiedes text icke fullständigt med ordalydelsen i Fs 29, II B mer än beträffande första raden. I register 4 har Wiede uppgivit Landeryd som upppteckningsort och härom kan ingen tvekan råda. Fs 29, II B finns i Ms bland Anna Stina Hallmans lekar. Texten till Wiede 260 är uppptecknad efter Flickan från Ullstämman, Ms s. 343, alltså även den från Landeryd, uppt. av Rääf under ett besök där.

62. BRO, BRO, BREDA SLAKA GREVILLI Fs 29 A s. 250.

Fs 29, I A är uppt. efter hustru Naterberg, Ms s. 342, av Rääf i Landeryd.

63. VIPP LUSTIGT I GRÖNA DALEN LANDERY(D) VESELIUS Fs 95 s. 352.

Wiede nr 270. Där uppger han utom Weselius sig själv som uppptecknare. Mel. hos Wiede är en nära variant till Fs 95, vilken är publicerad med små förändringar av texten efter Reuterswärd nr 42, Ms s. 274. Enligt anteckning i Ms vid Reuterswärd nr 40 torde dessa lekar utgöra tradition från Slaka och Landeryd socknar. Wiede nr 270 har ytterligare två strofer, vilka han förmodligen själv uppptecknat.

64. DET UNDERLIGA DJURET LANDERYD VESELIUS Fs 24 s. 240.

Fs 24 är uppt. av Rääf efter Catharina i Brostugan, Kisa socken, Ms s. 69. Då det icke är bekant att Weselius uppt. i Ydre måste melodien till Fs 24, en variant till Fredmans Sång nr 41, vara från Drake. Dock kan det vara möjligt att Arwidsson tagit texten från Kisa och melodien från Landeryd.

Eljest torde Wallman 64 vara efter Anna Stina Hallman, Ms s. 101, »Det går ett underligt Djur i vår Herres hage» med 11 rader liknande Fs 24 strof 1, varav två rader saknas i Ms.

65. VI SKA LEFVA SÅ VÄL TILLSAMMAN LANDERY(D) VESELIUS Fs 94 s. 351.

Text och melodi från Anna Stina Hallmans lekar, Ms s. 101. Vid publiceringen i Fs 94 utelämnades efter första strofen följande rader vilka torde finnas i Wallman 65:

»Den som har en unger rasker Gosse
visserlig håller man å den
:/: men ack hvar skall jag finna den :/:»

Sedan fortsättes som i Fs 94: Här i ringen der skall du söka etc.

66. (i reg. 4 står 56) DET STÅR ETT TRÄ PÅ MIN FADERS GÅRD LANDE-
RYD VESELIUS Fs 56 C s. 302.

Wiede nr 265 »Och sol går upp och sol går ned». Han nämner här:
»Texten ordagrant Arw. 56 A, 3dje versen. Förväxling.» Wiedes uppgift
här om förväxling gäller givetvis texten, vilken hos Wiede 265 är tagen
från Fs 56 A, strof 3, i st. f. 56 C, strof 1, som äro varandra rätt lika.
Orsaken till förväxlingen kan vara, att Arwidsson vid publiceringen av
56 C ändrade begynnelseorden »Solen går upp, solen går ned», Ms s. 276,
till »Och solen går både upp och ned». Sagesman är icke nämnd i Ms
s. 276. Wiedes melodi är rätt lik den i Fs 56 C befintliga.

67. EN RIDDARE RIDER PÅ VÅR LIND LANDERY(D) VESELIUS Fs 21 B s. 226.

Begynnelseorden äro något olika not Fs 21 B »Det rider ock en riddare».
Wiede hade först börjat skriva »Det» men ändrade till »En». Fs 21 B
är publicerad efter Ms s. 264 f., nr 36 av Reuterswårds lekar, men denna
är icke från Ydre utan uppgives i Ms vara från Landeryd eller Slaka.

68. SMALER SOM EN LILJA LANDERYD VESELIUS — C (Fs 21 C) s. 228.

Wiede nr 258. Tillhör Jungfru Rosengrens lekar, Ms s. 122. Publ. Fs
21 C »för 2 verser». För de övriga stroferna har Wiede 258 en icke
publicerad melodi i 3/8, vilken borde finnas i Wallman 68.

69. BRO, BRO, BREE LANDERYD VESELIUS — — — (Fs 29 A s. 250).

Wiede nr 259. Där nämnes det att texten är lika med Arw. III, s. 250,
men mel. hos Wallman 69 annan. Den av Wiede 259 meddelade dur-
melodien är en variant till Fs 28 Syster, syster Engeland (d. v. s. Berga-
masca-melodien). Texten upptecknad av Rääf i Landeryds prästgård efter
»Naterbergskan», Ms s. 342.

70. JUNGFRUN GICK ÅT LUNDEN LANDERYD VESELIUS Fs 37 s. 270.

Efter Jungfru Rosengren, Ms s. 119. Publ. Fs 37.

71. UNGERSVEN MED ETT NYTT MOJENG LANDERYD VESELIUS Fs 49 s. 290.

Efter Jungfru Rosengren, Ms s. 120. Publ. Fs 49, där strof 4 är kom-
pletterad med tvenne rader:

»Bondens dotter får du ej

På bondens gård skall du ej sitta.»

72. KÄRLEKSFLICKAN GÅR SIG ÅT KÄLLAREN LANDERY(D) VESELIUS Fs 70
s. 319.

Efter Unga Pigan Anna Cajsa Jaënsdotter, Landeryd, Ms s. 115. Publ.
Fs 70.

73. UNGERSVEN GICK ATT SPATSERÄ LANDERY(D) VESELIUS Fs 20 A s. 220.

Fs 20 A är »Lek dicerad af Madem. Mems 1811», Ms s. 77, där
Arwidsson antecknat »Aftr. Sv. Forn. III, s. 220», d. v. s. Fs 20 A. I Ms

s. 291 är leken ånyo inskriven, troligen av Rääf, med något ändrade begynnelseord: »Ungersven geck spassera.» Därjämte är här antecknat, säkerligen av J. Wallman: »melod. +». Om detta betyder att även melodien är efter Mems är säkert Drake melodiupptecknaren.

Då Wiede emellertid har Weselius som melodiuppt. utgör texten i Wallman 73 en variant till Fs 20 A. Den tillhör Jungfru Rosengrens lekar, Ms s. 120, och börjar något olika: »Jag geck mig ut till att spatsera så sent om en sommardag.»

74. JUNGFRUN GÅNGAR SIG ÅT TRÄGÅRDEN LANDERYD VESELIUS Fs 39 s. 273.

Tillhör Jungfru Rosengrens lekar, »lärdd af en gammal 70-års gubbe ifrån Ringarum», Ms s. 121. Publ. Fs 39.

75. HERRE GUD, NÅD MIG, FATTIG ENKA Land(e)ryd Weselius Fs 13 s. 199.

Text och melodi efter komminister Wallenberg, Ms s. 125. Publ. med smärre ändringar i Fs 13.

76. GETEN SOM DU GAF MIG LANDERYD VESELIUS Fs 89 B s. 342.

Efter komminister Wallenberg: »Geta som Du ga'mmej», Ms s. 126. Publ. 89 B med någon ändring.

77. SKIFTA MAKAR LANDERYD VESELIUS Fs 14 A-B, s. 202.

Efter Anna Stina Hallman, Ms s. 127. Publ. i Fs 14 A och B. Wiede nr 252 »Mora går i gåla» har melodien tillrättalagd för strof 2, d. v. s. Fs 14 B, vilken Arwidsson publicerat utan melodiuppgift.

78. HÅ HÅ DU MODIGE GOSSE LANDERYD VESELIUS — B (Fs 90 B) s. 345.

Efter komminister Wallenberg, Ms s. 124. Publ. Fs 90 B.

79. GOD AFTON, KÄR SVÄRMÖDER MIN LAND(E)RYD VESELIUS Fs 8 A s. 184.

Efter komminister Wallenberg: »Guds fre och god dag», Ms s. 123. Publ. Fs 8 A med några ändringar efter hustru Naterbergs tradition.

80. GÖKEN SITTE PÅ KYRKOTAK LANDERYD VESELIUS Fs 34: 1, 3 s. 266.

Efter komminister Wallenberg, Ms s. 124. Publ. Fs 34. Wiede nr 264 har mel. till strof 3, 4/4 takt och i dur, vilken saknas i Fs 34.

81. IN, IN, KÄR MÅGEN MIN — — — (Slaka, Weselius).

Efter hustru Naterberg, Ms s. 131; kallas Friareleken. Melodien, som finns hos Wiede nr 274 »barnvers», är uppt. av Weselius. Finns icke hos Arwidsson, vilken anmärker: »Oredig, ej aftryckt», Ms s. 131. (Leken har nr D 118 i Sv. Visarkivs registrant.)

82. GODDAG, GODDAG, MIN ROSA SLAKA VESELIUS Fs 31 A s. 257.

Texten finns i Ms s. 271 och är ansluten till Reuterswårds jullekar som nr 40, uppt. efter tradition från Slaka och Landeryds socknar, en proveniansuppgift även för efterföljande nummer i Reuterswårds samling.

Publ. Fs 31 A. Att Reuterswärd själv upptecknat dessa sina lekar från och med nr 40 i Slaka eller Landeryd kan vara osäkert.

83. ÄLDERMANSLEKEN SLAKA VESELIUS Fs 27 s. 246.

Efter hustru Naterberg, Ms s. 132, »Sitt ner på stolen». Publ. Fs 27. Mel. är en variant till Dalvisans.

84. VÄFVA-VALMAR LANDERYD VESELIUS Fs 12 A s. 196.

Sagesmän enligt Ms s. 128: »Mamma A. St. H. Syster Beata», alltså fru Beata Wallman f. Follin, Anna Stina Hallman och demoiselle Beata Wallman.

85. KOM ANNA MIN GUMMA LILLA LANDERYD VESELIUS Fs 68 s. 317.

Efter Anna Stina Hallman, Ms s. 129. Publ. Fs 68.

86. RIKE OCH FATTIG FÅGEL LANDERYD VESELIUS Fs 3 B s. 169.

Efter fru Beata Wallman, Ms s. 391. Publ. Fs 3 B, något ändrad.

87. BARKA HUDAR LANDERYD VESELIUS — C (Fs 104 C) s. 365.

Hör till Anna Stina Hallmans lekar, Ms s. 95. Publ. Fs 104 C.

88. TRI TRÅ TRÄNNE KISA DRAKE — (Fs Pantl. 9) — (s. 380).

Tillhör Rääfs samling, uppt. av honom efter Mad. Memms och Catharina i Brostugan, Kisa, Ms s. 65. Publ. Fs Pantlek 9 B. Se förklaringen vid Wallman 54.

89. BONDEN I TIMMERSKOG LANDERYD VESELIUS (Fs Tillägg) 63 s. 527, 560.

Wiede har skrivit s. 660. — Efter Anna Stina Hallman, Ms s. 129. Publ. Fs s. 527 (texten), s. 560 (mel.), Skämtsamma Sånger 63.

90. SPINN SPINN DOTER MIN LANDERYD VESELIUS — — —.

Saknas i Fs. Wiede har den som nr 273 Barnvers: »Wallman 90» med mel.

91. VYSSA LULLA LITET BARN LINKÖPING (uppt.)? Fs Barnvers 1 s. 459.

Ingen uppgift om upptecknaren. Allmänt känd.

92. GUBBEN O GUMMAN HADE EN KALF TUNA LOENBOM Fs Barnvers 29 s. 488.

Mel. saknas i Fs men finns i Wiede nr 275, uppt. av A. G. Loenbom, Tuna, Misterhult, Kalmar län. Texten är efter Wallmans syster Beata, Ms s. 127, där det också omnämnes att den är ur minnet uppt. av Loenbom. — Texten finns i A. T. Bergius, Små-Saker Til Nöje och Tidsfördrif, Sthlm, 1757, del 8 s. 56. (Förf. av O. Dalin som parodi på barnvers?)

93. ANNA, LILLA, DU SLAKA VALLMAN Fs Barnvers 15 s. 479.

»Barnvisa hörd i Slaka prestegård, i världen», Ms s. 129. Publ. i Fs s. 479, där mel. är satt en oktav högre än i Ms s. 129.

Redan en hastig granskning av denna samling visar, att den icke uppgjorts efter några särskilda principer rörande lekarnas textinnehåll och melodier eller beträffande leksättet. Ej heller håller samlingen sig principiellt till sånglekarna, ty några visor, särskilt barnsånger, äro medtagna. Gången i det hela är i stort sett: Första tredjedelen Rääfs medhjälpare Reuterswärd och Drake med Reuterswärds lekar från Ydre införda i ungefärlig nummerordning. Resten är Johan Wallmans uppteckningar efter meddelare i Linköpingstrakten, huvudsakligen Slaka och Landeryd med Grevilli och främst Weselius som melodiupptecknare. Wallman börjar och slutar sitt med en del visor.

Samlingen är skriven så som den behöver vara för att motsvara Rääfs önskemål år 1820: »att förfärdiga ett manuskript derav för något bibliothek». Wallman har här medtagit de lekar han ansåg vara bäst och ett oeftergivligt villkor har det varit för honom, att tillhörande melodier voro tillvaratagna. Att samlingen blev helt östgötsk torde ha berott på att lekarna från andra landskap, vilka kunnat komma ifråga, saknade melodier.

En särskild kommentar till lekarna eller ett ordnande av dem efter olika synpunkter ansåg Wallman vara överflödigt i ett biblioteksexemplar, eljest hade han kunnat göra detta, ty han är den främste samlare och kännare av sånglekar, som vårt land ägt.

Möda och omsorg nedlade han på att söka uppgifter om sånglekar i äldre litteratur, det framgår av ett brev från honom den 13 jan. 1818 till Rääf, Ms s. 751 ff. Att Arwidsson i Svenska fornsånger kan meddela notiser ur Atlantican beror på att Rääf sänt honom detta brev. Se även Ms s. 606 ff.

Om Wallmans ingående kunskap rörande våra sånglekar vittnar främst den i Nordiska museets arkiv bevarade katalogen, som Rääf omnämnde år 1817. I denna stora förteckning, som i 12 kapitel omfattar årliga fester och högtider, slätter- och vallgången, folkliga musikinstrument, barn- och skämtvisor, olika slags lekar och pantlösningar m. m. äro sånglekarna katalogiserade i 8 C och indelade i I. PANTLEKAR (8 st.), II LÅNGDANSAR (d. v. s. med de lekande i rad, 14 st.),

III RINGLEKAR (73 st.) och IV SÅNGLEKAR UTAN DANS (blott en enda utom julspel o. dyl.).

Långdanserna indelar han i A. Stående rad, B. Vandrande rad och C. Långdans i tvenne rader.

De talrika ringdanserna har följande underavdelningar: A. Enkel omdansning, B. Alla lekande i ringdans, C. Ring av ideliga jungfrur, D. En ensam inne uti ringen till lekens slut, E. En inne uti ringen, väljer sig en make till omdansning (omfattar det stora flertalet av ringlekarna), F. En utom ringen, G. Tvenne inne i ringen ifrån början, och H. Skådespelslekar. Chorus i ringdans.

Jämför man denna, den först utförda indelningen av sånglekar 90 år före Hjalmar Thurens i Danske studier 1908, med den torftiga i Svenska fornsånger förstår man, att Arwidsson icke torde känt till Wallmans katalog.

Det bör till sist tilläggas, att Johan Wallmans stora insats för de svenska sånglekarna icke kunnat bli helt och hållet belyst genom denna lilla undersökning av hans samling.

Litteratur. Förkortningar.

Andersson, O., Adolf Iwar Arwidsson och Svenska Fornsånger. (Saga och Sed 1936).

Arw. Ms, Ms = Handskrifterna till Svenska Fornsånger. KB, Vs 2: 2.

Berg, G., Artur Hazelius. Mannen och hans verk. Sth. 1933.

Drake, E., Svenska Folkmelodier redigerade av . . . (hdskr. 1842), KB, S. 163.

Elgenstierna = Elgenstierna, G., Den introducerade svenska adelns ättartavlor, Sth. 1925 ff.

Fs = Arwidsson, Sv. fornsånger, del 3. Sth. 1842.

FoF = Folkminnen och Folktankar. Tidskrift. 1914-1944.

Herdaminnat = Westerlund, J. A., och Setterdahl, J. A., Linköpings stifts herdaminne. Link. 1919 ff.

KB = Kungl. biblioteket i Stockholm.

KVHAA = Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens arkiv.

Mattsson = Mattsson, Malin, I Ydre på 1800-talet. Norrk. 1932.

Moberg = Moberg, C.-A., Från kämpavisa till locklåt. STM, årg. 33, Sth. 1951.

Rääf Br = Rääfska brevsamlingen i UUB.

STM = Svensk tidskrift för musikforskning, Sth. 1919 ff.

Tillhagen, C.-H., Folkloristisk fältforskning i 1800-talets Sverige. (Fataburen, Nord. Mus. årsskrift 1949.)

UUB = Universitetsbiblioteket i Uppsala.

Wiede, L. C., Svenska folkvisor, hdskr. i KVHAA.

Wiede, L. C., Hdskr. (register, melodier m. m.) i Stifts och Landsbiblioteket i Linköping.

Summary

Nils Dencker: Wallmans samling.

"Wallmans samling" (Wallman's Collection) is the name of a manuscript, mainly containing singing games, made in 1818 to be placed in a library by Johan Haquin Wallman (b. 1792, d. 1853), then a senior master at Linköping. After Wallman's death it is said to have been handed over to the Society for Ancient Traditions in Östergötland, but whether this really happened is not quite clear. The manuscript disappeared and has not been found again in spite of careful investigations, especially carried out by professor Herman Geijer, the then Head of the Institute for Dialect and Folklore Research at Uppsala, and more recently by professor Carl-Allan Moberg, Uppsala (*cf.* professor Moberg's essay "Från Kämpavisa till locklåt" in *Svensk Tidskrift för Musikforskning* 1951).

"Wallmans samling" was made at the instigation of Leonhard Fredrik Rääf (1786-1872). These two, Rääf and Wallman, who had a friendly collaboration concerning the preservation of popular traditions, stand foremost as the pioneers in the collection of ballads, romances, and other ancient folk songs, singing games, children's rhymes etc. of our country, the poetry "on the lips of the people". The most important items in their own material and that of their helpers has been published in the work "*Svenska fornsånger I-III*", Sthm 1834-42, by A. I. Arwidsson; the remainder is in the manuscript collection of this work, Kungl. bibl. Vs. 2.

The only person who can be proved to have seen "Wallmans samling" is the folk music and folk song collector, Levin Christian Wiede (1804-82), whose manuscript "Swedish Folk Songs" can be found in the collections of the Royal Swedish Academy of Letters, History and Antiquities. In connection with the songs in this manuscript Wiede has as Nos. 251-275 noted singing games, and has referred to the respective numbers of these in "Wallmans samling".

In the Diocese and County Library of Linköping where Wiede was the Diocese Librarian (1847-69), there is a collection of folk tunes made by him, as well as a register of all his song notes, prints of rhymes, etc. By comparing his register No. 4 with the original notes in the Royal Library, Stockholm (Kungl. bibl. Vs 2, Erik Drake's Tune Manuscript p. 163, II), and Wiede's Swedish Folk Songs in the library of the Royal Academy of Letters, it has been possible to elucidate the contents of "Wallmans samling" completely.

MEDDELANDEN FRÅN SVENSKT VISARKIV

1. U. P. OLROG: Svenskt Visarkiv. En orientering om en ny institution. With a summary in English. 1954.
2. K. I. HILDEMAN: Ballad och vislyrik. 1955.
3. N. DENCKER: Svenskt Visarkivs sångleksregistrant. With a summary in English. 1956.
4. S. G. HANSSON: Gustav Schedins visa från Dalupproret 1743. 1956.
5. E. DAL: Scandinavian Ballad Research since 1800. 1956.
6. N. DENCKER: Wallmans samling. En förlorad samling svenska sånglekar. With a summary in English. 1957.